

Ezek a vizsgálat eredményének lényegesebb összefoglaló adatai. A beszámoló jelentéshez csatlakozó függelékek közlik a részletes adattáblázatokat.

Az adatok feldolgozását, kiértékelését, a táblázatok összeállítását elektronikus számítógéppel végeztették. Ilyen berendezés nélkül nem lett volna lehetséges megbirkózni az óriási adattömeggel.

A vizsgálat költségeit 120 000 \$ juttatással a National Science Foundation fedezte.

/O.G./

POLYÓIRATSZEMLE

339

001.18:65.011.56

A technikatörténeti információk feldolgozásának gépi módszerei. - /O masinnüh metodah pererabotki isztoriko-tehnicesszkoj informacii/ - DOBROV, G.M. - Naucsno-Tehnicesszkaja Informacija, 1966.1.sz. jan. p. 36-39.

A technikatörténet területén dolgozó tudományos kutató számos jellemző akadállyal találja magát szemben. Munkája három szakaszra osztható: a/ információk gyűjtése a multbeli tapasztalatokról; b/ ez információk feldolgozása; c/ következtetések az átvizsgált információk alapján. Az alkotó tudományos munka a feldolgozás 3 szakasza folyamán mintegy 10 %-ot tesz ki, amit az a körülmény idéz elő első sorban, hogy a kutató tevékenysége folyamán publikált és nem közzétett információk óriási tömegével találja magát szemben. Az alkotó munka arányának növelése céljából a kutatónak meg kell hosszabbítania a feldolgozás időtartamát és szűkítenie kell a területet. E helyzet megoldásának egyik leghatékonyabb módja az információ-feldolgozás új műszaki eszközeinek alkalmazása. A műszaki és természettudományok történetének területén működő tudós számára különleges fontosságú a multban megvalósult műszaki eszmékre vonatkozó információk visszakeresése. E célra jó eredménnyel használhatók a peremlyukártyák, gépi lyukkártyák és az elektronikus számítógépek. Gyakorlati szempontból fontos annak a közös vonásnak megállapítása, amely a technikatörténeti feladatok elemzése és a tájékoztatási, valamint szabadalmi szolgálat között fennáll.

/P.S./

340

001.4

Tudományos és műszaki szakkifejezésekkel szemben támasztott követelmények. - /Trebovanija, prod'javljaemue k naucsnum i tehnicesszkim terminam/ - NATANSZON, E.A. - Naucsno-Tehnicesszkaja Informacija, 1966.1.sz. jan. p.23-25.

748

Tudományos és műszaki fogalmakat kifejező szavaknak és szóösszetételeknek meghatározott követelményeknek kell megfelelniük, amelyeket szem előtt kell tartani, mind a meglévő kifejezések rendszerezésekor, mind új kifejezések alkotásakor.

E követelmények sokoldalúsága azzal magyarázható, hogy a szakkifejezések kettős szerepben lépnek fel: a tudomány vagy a termelés bizonyos ágának sajátosságait tükrözik és mint nyelvi elem, alá vannak rendelve az adott nyelv szókészési szabályainak. Ez a két rendszer, amelybe a szakkifejezés tartozik, kölcsönösen összefügg, és így kapcsolatok a logika körébe tartozik. A szakkifejezéssel szemben támasztott főbb követelmények a következők: a szakkifejezésnek a fogalom lényegét kell tükröznie, a szakkifejezések egységes modellre épülnek mind a szavak szerkezete, mind a szóösszetételek tekintetében; a szakkifejezés a mondattani szabályoknak feleljen meg, ne tartalmazzon fölösleges információt, legyen lehetőleg rövid, ne legyen szinonimája és homonimája, legyen egyértelmű.

/P.S./

341

001.4:002.6

A műszaki-tudományos tájékoztatás és a könyvtárügy terminológiájának tökéletlenségéről. - /O nesooversensztve terminologii v naucno-tehniceszkij informacii i bibliotekovedenii/ - DUNIN, I.A. - Tehniceszkije Biblioteki SzSzSZR, 42.k. 10.sz. 1965. p.20-24.

A dokumentáció és könyvtárügy esetében igen sok gondot okoz az egyes kifejezések értelmének nem teljes tisztázottsága. Nagy hiba, hogy az egyes szerzők legtöbbször úgy vezetnek be új fogalmakat, szavakat, hogy nem határozzák meg pontosan: mit is értenek az adott kifejezés tartalmán? A dokumentációs és könyvtárügyi szakirodalomban még más szakterületeknél is nagyobb a szinonimák száma: a szerző több példával illusztrálja, hogy a szovjet szakirodalomban is gyakran 5-6 féle módon jelölik meg ugyanazt a fogalmat. Hasonlóan problémát okozhatnak a homonimák is, vagyis az, hogy egyetlen szó 3-4 féle jelentésben is használatos a szakirodalomban. A terminológiai problémák pedig gyakran egészen jelentős gyakorlati hibák elkövetéséhez is vezetnek, s megnehezítik a tájékoztatási segédeszközök használatát. Annak téves értelmezése pl. hogy mit tekintünk elsődleges és másodlagos dokumentumnak, zavarossá tette a Referatívnyj Zsurnál Rubrikátorának felépítését. - A terminológia pontosabbá tételére irányuló tevékenységet a VINITI keretében centralizáltan és a lehető legrövidebb időn belül meg kellene kezdeni, és meg kell követelni, hogy a szerzők pontosan határozzák meg az általuk bevezetett új fogalmakat.

/V.P./

342

001.4:651.926

Új tudományos és műszaki szakkifejezések fordítása. - /Perevod novyh naucsnyh i tehnicesszkijh terminov/ - MERKOV, B.P. - Naucsno-Tehniceszkaja Informacija, 1966.1.sz. jan. p.19-22.

A klasszikus típusú szakkifejezéseket - terminus technicusokat - nem szükséges lefordítani, hanem ezeket a célnyelvre át kell írni, és csak első alkalommal kell megmagyarázni. Ilyenek pl. radium, ion, kation, elektród. E szakkifejezések az ógörög vagy latin nyelv szókincse alapján készültek. Ellenben az élő nyelvek szókincse figyelembevételével létrejött szakkifejezéseket általában nem lehet változtatás nélkül átvenni, hanem ezeket a lehető legnagyobb pontossággal le kell fordítani. Ha az új, idegen nyelvű kifejezést egyidejűleg többen fordítják le egymástól függetlenül, azaz több ekvivalens van jelen, amelyek többé-kevésbé helyesek, de nem identikusak, úgy eltérő értelmezések keletkeznek.

Az új tudományos szakkifejezések, amelyeket a szótárba már felvettek, a formális-szerkezeti és az értelmi ismérvek alapján viszonylag nem nagy számú csoportba oszthatók. Az egyes terminológiai csoportok számára kidolgozhatók ajánlott fordítási szabályok, amelyek kiterjeszthetők a csoportok egyikébe sorolható bármelyik kifejezésre. Az új kifejezések racionális fordítása a következő fázisokon keresztül végezhető: 1. annak megállapítása, hogy a kifejezés valóban új-e? 2. az értelmi és szerkezeti sajátosságok alapján el kell dönteni, hogy a kifejezés melyik terminológiai csoportba tartozik; 3. a kifejezés lefordítása a csoport számára javasolt szabályok szerint. E módszer egyöntetűséget biztosít, és megkönnyíti a fordítást.

/P.S./

343

001.81:681.3

Hol van "computopia"? - /Where is computopia?/ - ICONOCLAST, S. - Office Methods and Machines, 13.k. 150.sz. 1966.jun. p. 446-449.

Vizsgálja, hogy melyek a számítógépek által nyújtott lehetőségek értékelésében a reális alapok, és hol kezdődik a túlértékelés, az utópia. A szakirodalomban is érezhető ugyanis egy olyan irányzat, mely az elektronikus számítógépeket emberfeletti tulajdonságokkal, képességekkel ruházza fel, figyelmen kívül hagyva azt a tényt, hogy a számítógépek lényegüket tekintve igen "keveset tudnak", s csak a gyorsaságot tekintve valóban "emberfelettek". A gépek által nyújtott valóban nagy lehetőségek elvesznek, ha a gépi munka előkészítése és megszervezése nem helyesen történik, s ha a számítógépes munka eredményeit, termékeit nem megfelelő kritikával, elemzés után használják fel. A számítógép mindig csak eszköz marad, és nem veszi át a gondolkodás feladatát az embertől. Értékes információkat biztosíthat a vállalatvezetés és a műszaki fejlesztés számára, - de csak akkor, - ha az igénylők tudják, hogy milyen információkra van is tulajdonképpen szükségük. Amire a számítógép tájékoztatási szempontból képes az, hogy teljesebb és pontosabb információt gyorsabban biztosítson, mint ahogy az emberi erővel megoldható lenne.

/V.P./

344

001.89:659.21.014.132

Tudományos, kutatási és fejlesztési munkák központi nyilvántartása. - /Ústřední evidence vědeckovýzkumných a vývojových prací/ - DORSKY, J. - SONKA, J. - Metodika a Technika Informaci, 1965. 12.sz. p. 1-18.

750

Részletesen ismerteti a tudományos kutatómunkák központi nyilvántartásának jelentőségét és népgazdasági fontosságát a műszaki fejlesztés szempontjából, majd gyakorlati példák alapján tárgyalja az ilyen nyilvántartás módszereit és eszközeit - beleértve az elektronikus számológépeket is. Különösen fontos a témák szerinti nyilvántartás, amely gyors tájékozódást biztosít az igénylő felek számára. Részletesen foglalkozik az információk anyagok szolgáltatásának ez idő szerint jó eredménnyel alkalmazott módszereivel. Vázlatosan szemlélteti a nyilvántartás különböző változatait témák szerinti csoportosításban, fontosságuk és időszűrősek figyelembevételével. Javaslatok a központi nyilvántartás további fejlesztésére és tökéletesítésére.

/K.P./

345

001.89/061.24//498/:026/498/

A könyvtárak mint a tudományos kutatás segédeszközei. - /Bibliotecile - auxiliare ale cercetării științifice/ - Revista Bibliotecilor, 19.k. 2.sz. 1966. p. 65-66.

1965. december 20-án a román országgyűlés elfogadta a Tudományos Kutatások Országos Tanácsának létrehozatalára, szervezésére és tevékenységére vonatkozó törvényt. E tanács hatáskörébe fog tartozni a tudományos és műszaki tájékoztatás és dokumentáció megszervezése is. Ezzel kapcsolatban a hivatalos álláspont szerint meg kell javítani a tudományos tájékoztatás és dokumentálás jelenlegi rendszerét, a könyvtáraknak gondoskodniuk kell hatékonyabb munkamódszerekről, a dokumentációs intézetekben mindenhol korszerű eszközöket kell felhasználni az információk feldolgozására, meg kell szüntetni a külföldi kiadványok beszerzésében tapasztalható párhuzamosságokat. Az új országos szerv feladata lesz a meglévő szakkönyvtári hálózat tevékenységének koordinálása és ésszerűsítése, a különböző könyvtárakban és dokumentációs intézetekben folyó munkák összefogása. A dokumentációs munkák tökéletesítésével az Akadémia Dokumentációs Központja foglalkozik, a dokumentációs szaktanfolyamok szervezésében a Műszaki Dokumentációs Intézet is részt vesz. Most időszűrővé vált e tanfolyamok és a könyvtárasképzés tananyagának revíziója.

/Sz.Gy./

346

002.6:65.011.56

A tájékoztatási rendszerek elméletének kérdéséhez. - /K probleme teorii informacionnuih sistem/ - BOGATUREV, A.I. - Naučno-Tehnicseskaja Informacija, 1966.1.sz. jan. p. 27-32.

Az információs rendszerek létesítésének kérdése az információk szervezetei közös tájékoztatási rendszerbe való egyesítése révén oldható meg a munkaigényes folyamatok automatizálási és gépesítési eszközeinek alkalmazása alapján.

Az információs rendszer fogalmának meghatározása előtt szükséges helyének kijelölése abban az irányítási rendszerben, amelynek feladatai megoldására az adott információs rendszer hivatott. Írá-

nyitási rendszerként az ország népgazdasága vehető figyelembe. Ebben a bonyolult irányítási rendszerben adminisztratív, gazdasági, műszaki-tudományos és más információk tömege áramlik, amelynek segítségével megvalósul az irányítás.

Az irányítási szervek a különféle forrásokból beérkező információkat az irányítás megfelelő algoritmusai szerint átalakítják.

A befutó, a tárolt, a kiadott információk sokasága, a feldolgozás sokrétűsége bonyolult tájékoztatási rendszereket hoz létre, mint amilyen pl. a VINITI. Az ilyen információs rendszerek tanulmányozásában döntő szerepet játszik a kibernetikai modellezés, különösen az információs folyamatok statisztikai modellezése. A séma, amely magában foglalja a bemeneti és kimeneti helyeket, a külső és belső memóriát, valamint a rendszer elemeit, határozza meg az információs rendszer felépítését.

/P.S./

347

002.6:681.3

Az elektromos adatfeldolgozás szervezése és adminisztrációja.
/Organization and administration of electronic data processing/ -
SCHWARTZ, M.H. - DPMA Quarterly, 1964.okt. p.2-16.

Összefoglalja az elektronikus számító- és adatfeldolgozó központok irányításával kapcsolatos legfontosabb feladat-típusokat, melyek a következő csoportokba sorolhatók: rendszer tervezés, programozás, az operatív számító- és adatfeldolgozó munka géptermi irányítása, a szakemberek képzése és részükre a szükséges kurrens információk biztosítása és kutató jellegű tevékenység. Rámutat arra, hogy a programozást bizonyos esetekben olyan szakemberekre kell bízni, akik egy adott szakterület specialistái és ezen kívül értenek még a programozáshoz is. Általában természetesen a belső programozók végzik el a munkát. - Hangsúlyozza azt is, hogy rendkívül helytelen egy számítógépet önállóan, más gépektől függetlenül használni. Feltétlenül szükséges legalább néhány szalag- vagy kártyalyukasztó beállítása, de helyes, ha egy teljes hagyományos lyukkártyás gépparkot is felállítanak a nagyteljesítményű elektronikus berendezés mellett, mivel ez valamennyi gép használhatóságát ugrásszerűen megemeli: érdemes sokszor a drága számítógép helyett egyszerű műveleteket a lyukkártyás gépekkel elvégezni, s úgy térni vissza ismét az elektronikára. Hasonlóan fontos "off-line" /a számítógéptől függetlenül dolgozó/ lyukkártya-mágnesszalag konverterek felállítása is, hogy a lassu beolvasás ne terhelje a nagysebességű számítógép idejét.

/V.P./

348

002.6/061.23//430.1/

Tudósítás a Német Dokumentációs Társaság munkabizottságának üléseiről, Konstanz, Bodensee, Allami Műszaki Főiskola, 1965. szeptember 27. - /Gesamtericht über die Sitzungen der Arbeitsausschüsse in der Deutschen Gesellschaft für Dokumentation e.V./DGD/ in Konstanz am Bodensee, Staatstechnikum am 27.September 1965./ - Nachrichten für Dokumentation, 16.k. 4.sz. 1965.dec. p.216-222.

A Német Dokumentációs Társaság egyes munkabizottságai a következő problémákat vitatták meg:

Elektrotechnikai munkabizottság:

- a szakterület dokumentációs és információs intézményei,
- az automatizálás, energiatechnika, híradástechnika fogalmi gyűjteményének kérdései.

Közlekedési munkabizottság:

- a közlekedési dokumentáció 1963/64.évi állapota és fejlesztési lehetőségeinek vizsgálata,
- egy központi közlekedésügyi tájékoztató központ létrehívásának kérdése Frankfurt/Mainban,
- a szakterület fogalomgyűjteményének kérdései.

Szabadalmi dokumentáció munkabizottsága:

- a nemzetközi kapcsolatok áttekintése,
- a Deutsche Patentamt munkája, és ennek keretében a szabadalmi dokumentáció kiépítésének személyi és anyagi feltételei.

Reprográfiai munkabizottság:

- az ügyvitelsokszorosítás új eljárásai,
- a mikrofilmfeldolgozás kérdése a dokumentalista szemszögéből,
- a diazo sokszorosítás területén elért újabb fejlődés,
- a kartonszolgáltatás sokszorosítási módszerei,
- sokszorosítás fémlemezanyag útján,
- a mikrokártya-technika jelenlegi helyzete.

A dokumentáció automatizálási munkabizottság:

- a nemzetközi tájékoztatás tapasztalatai,
- a gépi fordítás állapota,
- a Zentralstelle für Maschinelle Dokumentation felépítése és munkája,

- a tárgyszavak és azok alkalmazásának statisztikai vonatkozásai az információ-visszakeresésben,
- az adatfeldolgozás új lyukszalagberendezései.

Szervezeti és gazdaságossági kérdések munkabizottsága:

- a dokumentáció gazdaságossága /dr.CSENDES Béla tanulmánya alapján/,
- az információk megtalálhatóságának kérdései a különböző rendszerekben - a szervezet szempontjából vizsgálva,
- az automatikus dokumentáció anyagi problémái.

/Sz.T./

349

002.6/061.23//430.1/

A Német Dokumentációs Társaság 17. évi közgyűléséről és munkabizottságáról, Konstanz, Tanács terem, 1965. szeptember 28-30. - Bericht über die 17. Jahresversammlung und Arbeitstagung der Deutschen Gesellschaft für Dokumentation e.V. in Konstanz, Konsilgebäude, vom 28. bis 30. September 1965. - Nachrichten für Dokumentation, 16.k. 4.sz. 1965.dec. p. 209-215.

A Német Dokumentációs Társaságnak 17. közgyűlésén a központi téma "A dokumentáció nemzeti és nemzetközi koordinációja" volt. A központi témához a következő előadások csatlakoztak:

- a Német Dokumentációs Társaság oktatási programja,
- a dokumentáció és a szabadalom,

- a dokumentáció Svájcban,
- a FID átszervezése és programja, valamint ennek hatása a nemzeti tevékenységre,
- a dokumentációs intézmények koordinációjának problémája nemzeti viszonylatban,
- a dokumentumok beszerzésének, értékelésének és koordinálásának lehetőségei.

A záróülésen a 18. közgyűlés színhelyét előre nem állapították meg, csak abban állapodtak meg, hogy a Német Szövetségi Köztársaság valamelyik - középpontban fekvő - városában rendezik meg. /Sz.T./

350

002.6/430.1/

Értelmes egyensúly a német dokumentációban. - /Sinnvolles Gleichgewicht in der deutschen Dokumentation/ - ARNTZ, H. - Nachrichten für Dokumentation, 16.k. 4.sz. 1965.dec. p.173-176.

1965.szeptember 28-án nyitották meg Konstanzban a Deutsche Gesellschaft für Dokumentation /DGD/ 17. ülését.

Egyes vélemények szerint nemzetközi vonatkozásban egyedül a DGD jogos képviselni a dokumentáció területén Németországot. Jelenleg a Német Szövetségi Köztársaságot a Deutsche Normenausschuss /DNA/ képviseli a FID-ben, mert a FID szabályzata szerint országonként egy nemzeti tag lehetséges. A DNA az ETO kidolgozása és fejlesztése, a könyv-, folyóirat- és a könyvtári munka szabványosítása terén, valamint a terminológiai kérdések megoldásában tevékeny. A másik fontos tájékoztatási intézmény az NSZK-ban az Institut für Dokumentationswesen /IfD/, amelyet sokan tévesen a dokumentációs tevékenység anyagi-pénzügyi szervezetének tekintenek. Az IfD pénzügyi aktivitásának eredményeként valóban sok tanulmány, koncepció született, és a külföldi tanulmányutak, konferenciák tapasztalatai a tájékoztatási ismeretek növekedését jelentették. A DGD ülésén megállapították, hogy mindegyik dokumentációs szerv tevékenysége kiegészíti a másikat, ezért értelmes egyensúlyra és együttműködésre van szükség.

A DGD fontos feladatai:

- a Nachrichten für Dokumentation szerkesztése és a tájékoztatási szakirodalom referáltatása,
- a képzési-oktatási munka,
- a különböző szakmai munkabizottságok tevékenysége.

/Sz.T./

351

002.6/47/"1965/1966"

A tájékoztatási szervezetek 1965. évi munkájának eredményei és 1966.évi feladatai. - /Itogi rabotu za 1965 g. i zadachi informacion-nuh organov v 1966 g./ - Nauchno-Tekhnicheskaja Informacija, 1966. 1.sz. jan. p. 3-5.

A műszaki-tudományos tájékoztatás a Szovjetunióban 1966-ban továbbfejlődött. Az össz-szövetségi és központi ágazati tájékoztatási szervek szélesítették tevékenységüket, és jelentős mértékben bővült

754

anyagi-műszaki bázisuk. A műszaki-tudományos könyvtárak állománya közel 300 millió egységet tesz ki, és ezzel felülmulta a Művelődésügyi Minisztérium közkönyvtárainak állományát.

Valamennyi szövetségi köztársaságban létrehozták a köztársasági tájékoztatási intézetet.

A műszaki-tudományos tájékoztatási szervezetekben több mint 100 ezer fő dolgozott. A 24 össz-szövetségi és központi ágazati tájékoztatási intézetben több mint 500 tudományos munkatárnak volt tudományos fokozata. A tájékoztatási munka jelentősen növekedett, így pl. a VINITI több mint 17 000 külföldi és 6000 hazai folyóiratból készítette referálólapjait, amelyek 281 000 példányban jelentek meg, míg az Ekszpressz Informacija sorozatok 102 példányban kerültek kiadásra.

A műszaki-tudományos tájékoztatási szervek 1966. évi fő feladata a népgazdaság valamennyi láncszemének ellátása a szükséges tájékoztatással abból a célból, hogy a külföldi és hazai tudomány és technika legújabb eredményeit és a tudományos munkaszervezést a termelésbe bevezessék. Kiemelkedő feladatok még: az elméleti kutatómunka fejlesztése, a hazai műszaki-tudományos tájékoztatás rendszerének tökéletesítése, a tájékoztatási munka gépesítése, a leghatékonyabb tájékoztatási formák és módszerek kidolgozása. Nagy figyelmet kell fordítani a tájékoztatási munka gazdasági kérdéseire.

/P.S./

352

002.6/494/

A dokumentáció Svájcban.- /Die Dokumentation in der Schweiz/ - RICKLI, E. - Nachrichten für Dokumentation, 16.k. 4.sz. 1965.dec. p. 188-193.

A dokumentáció kifejezést még nem is alkalmazták világszerte arra a tevékenységre, amellyel ma a tájékoztatási munkát jelölik, mikor már Svájcban a Baseli Concilium Bibliographicum és az ASTED /Association Suisse de l'Organisation du Travail et de la Documentation/ ilyen jellegű feladatokat végzett. A jó hagyományok folytatója 1939-től a Schweizerische Vereinigung für Dokumentation /SVD/. Az SVD a svájci könyvtárak és tájékoztatási intézmények központi katalógusát gondozza és különböző - képzési-, szabványosítási-, osztályozási-, stb. - munkacsoportok útján tevékeny.

A második világháború után az SVD a háborús károkat szenvedett könyvtárak részére intézte a könyv- és folyóirat szétosztást, 10 000 mikrofilm felvételt készített a német folyóiratokról, és Bernben rendezték meg a háború után az első nemzetközi dokumentációs konferenciát.

Az SVD-nek ma 288 tagja van: 182 kollektív és 106 egyéni tag. Svájcban a 200 vagy ennél több személyt alkalmazó vállalatok száma 855. Ennek 69 %-a ipari jellegű vállalat. Az SVD 182 kollektív tagja közül 17 % az említett ipari vállalatokból, 83 %-a más /kereskedelmi stb./ területről toborzódott. A 17 % további vizsgálata azt eredményezi, hogy az egyes iparágak információs igénye különböző, továbbá, hogy sok gyárban, ipari vállalatnál nem építettek ki dokumentációs szervezetet. Ez a svájci népgazdasági szinten különösen az exportra termelő iparvállalatoknál veszélyes.

A svájci dokumentáció is - mint világszerte megfigyelhető - most gyors kibontakozás előtt áll: feladatát csak új technikai segédesszközökkel, gépi lyukkártyák, lyukszalagberendezések alkalmazásával tudja megoldani.

/Sz.T./

353

002.6/494/:027.7/494.341/

A dokumentáció a zürichi Szövetségi Műszaki Főiskola Könyvtárának szemszövegéből. - /Die Dokumentation in der Sicht der ETH-Bibliotheken in Zürich/ - SYDLER, J.P. - Nachrichten für Dokumentation, 16.k. 4.sz. 1965.dec. p. 195-199.

Svájc jellemzője az országon belül a többnyelvűség, a kantonok saját autonómiája és az ipar alapvetően feldolgozó jellege. A kantonok önállósága az iskolarendszerek különbözőségeiben is megmutatkozik. Az egyetlen felsőszintű iskola, amely közvetlenül az államszövetség alá rendelt: az Eidgenössische Technische Hochschule /ETH/, a Szövetségi Műszaki Főiskola. A többi hét egyetemet az egyes kantonok tartják fenn, és az egyetemek könyvtárai is a kantonok anyagi támogatásától függenek. Ez az oka, hogy az egyes egyetemi könyvtárak dokumentációs részleggel nem rendelkeznek.

Svájc ipara elsősorban óra-, textil-, kémiai és gyógyszer-, és gépipar. Néhány fontos ipari központ - Zürich, Basel, Winterthur - mellett a kis- és középvüzetek az országban szerteszét helyezkednek el. Ismeretes, hogy a tájékoztatás szempontjából ezek az ipari kategóriák a legproblematisabbak.

Az ETH könyvtára 1855-től a hagyományos iskolai könyvtár szerepét töltötte be, mindazzal a passzivitással, amely jellemezte a korszak könyvtárait. 1932-ben a fellépő műszaki igények kielégítésére tájékoztatási részleg alakult, amely elsősorban a szakfolyóiratok feltárásával foglalkozott. Mint az ETH dokumentációs szerve, független volt a területi /kanton/ és magán köztársaságoktól. Így az ETH könyvtára betölti a svájci nemzeti könyvtár és dokumentációs központ szerepét.

Az ETH dokumentációs munkája a műszaki tudományok közül kiemelte az elektrotechnikát, amely Svájc fő iparága. Az ETH kartonszolgáltatást indított és 1950-től a dokumentációs munkában együttműködik a Szövetségi Vízügyi Hivatallal. A továbbiakban az ETH a szakfolyóiratok figyelését 10 vállalat dokumentációs részlegével osztotta meg, vállalva a referátumok központi sokszorosítását és szétszórását.

/Sz.T./

354

002.6/498/

Műszaki és tudományos dokumentáció a bukaresti Gheorghe Gheorghiu Dej Politechnikai Intézetben. - /Documentatia tehnico-stiintifica la Institutul politehnic "Gheorghe Gheorghiu-Dej" din Bucuresti/ - POPESCU, A.Th. - POPESCU, C. - Revista Bibliotecilor, 19.k. 2.sz. 1966. p. 66-68.

756

Áttekintés az intézet jelenlegi dokumentációs tevékenységéről és néhány javaslat a további teendőkre. Könyvtárának állománya 540 000 kiadvány, ezen belül 25 000 kötet folyóirat. Tájékoztató szolgálatának eszközei: betűrendes és rendszerezett katalógusok a könyvekről és folyóiratokról, bibliográfiákról és állami szabványokról, értesítők az ország felsőoktatási intézeteihez beérkező külföldi könyvekről, az Akadémia Tudományos Dokumentációs Központjának kiadványai, a Műszaki Dokumentációs Intézet kiadványai, referátumai, a Science Abstracts /A és B/ és a Referativnij Zsurnal Elektrotehnika i Energetika példányai, néhány külföldi folyóirat /Revue Générale d'Électricité, Association Suisse des Electriciens, ETZ, Elektrotechnica stb./ referátumai. Ez a tevékenység megoszlik a központi könyvtár és az egyes osztályok /ipari kémia, elektronika és híradástechnika, közlekedés, elektrotechnika/ könyvtárai között, a referátumok gyűjtésével jelenleg főképpen csak az elektrotechnikai tanszék könyvtára foglalkozik. További teendők: a folyóiratgyűjtemények kiegészítése /jelenleg összesen 881 bel- és külföldi folyóirat jár az intézetnek/, a központi katalógusok kiegészítése, a referátumgyűjtés kiterjesztése más tanszékek könyvtáira, a mérnöki létszám megnövelése a dokumentációban.

/Sz.Gy./

355

002.6.088.6/430.1/

A Német Dokumentációs Társaság képzési programja. - /Das Ausbildungsprogramm der Deutschen Gesellschaft für Dokumentation e.V./ - PILL, K. - Nachrichten für Dokumentation, 16.k. 4.sz. 1965.dec. p. 203-208.

A Német Dokumentációs Társaság 1953-ban kezdett foglalkozni a dokumentalista képzés kérdésével. Az első ötnapos tanfolyam témája "A gyakorlati dokumentáció és technikai segédesszközei" volt. A kezdeti oktatási munkát egyenletlen és lassu fejlődés követte, mert hiányoztak a megfelelő szakképzettségű és pedagógiai érzékű tanerők. A fejlődés későbbi szakaszában kialakult egy féléves tanfolyam 128 órában. Azóta ez az oktatási forma is továbbfejlődött. Ezt bizonyítja az 1. és a 7. tanfolyam tematikájának az összehasonlítása:

	1.tanfolyam - óra	7.tanfolyam 8 óra
Bevezetés	-	16
A dokumentáció szervezeti formáinak történeti áttekintése	-	64
A dokumentáció könyvtári alapjai	30	20
Terminológiai kérdések	9 1/3	26
A szakkatalógus	22 2/3	28
Egyetemes Tizedes Osztályozás	26	62
A dokumentum feltárása	26 2/3	36
Kézilyukkártya a dokumentációban	4 2/3	36
A dokumentáció gépi eljárásai	8 2/3	32
Sokszorosítástechnika	-	14
A dokumentáció jogi kérdései	-	14
A dokumentáció ügyvitel	-	32
A dokumentációs intézmények felépítése és szervezete	-	32
	128 óra	388 óra

1963-ban megalakult egy bizottság, amely egy dokumentációs oktatási intézet alapítását, felvételi rendszerét, képzési programját, vizsgarendszerét hivatott kidolgozni.

/Sz.T./

356

002.6.008

Nagyobb szakterületek dokumentációs szervezete. - /Organisation der Dokumentation für grössere Fachbereiche/ - GERSTENKORN, H. - Nachrichten für Dokumentation, 16.k. 4.sz. 1965.dec. p. 177-187.

A dokumentáció szervezésének centralizált, decentralizált és koordinált formáját különböztetjük meg. A centralizált dokumentáció tulajdonképpen egy jól szervezett őrési központ, főfoglalkozású dokumentalistákkal, de a veszélye a központ mammut volta. A decentralizált tájékoztatás a speciális igényeket jobban kielégíti, de jellemzője a kettős munka. Célszerű forma a koordinált dokumentáció, amely messzemenően decentralizált, de jól koordinált. Ajánlatos, hogy egy nagyobb - de nem túlságosan nagy - szakterületen egyetlen koordináló tájékoztatási intézet szervezze az együttműködést.

Szükséges, hogy a koordináló tájékoztatási intézet

- ugyanannak a területnek a szakkönyvtárával együttműködésben dolgozzék;

- a szükséges szakirodalmat eredetiben vagy másolatban szolgáltatni tudja;

- rendelkezze megfelelő típusú elektronikus gépi berendezéssel és reprográfiai eszközökkel;

- a feltáró munkájának eredményét saját referáló lapban adja közre;

- a szakterületén dolgozó tájékoztatási szakembereknek tartson dokumentációs tanfolyamokat;

- a hasonló szakterületen működő külföldi tájékoztatási intézettel vegye fel a kapcsolatot.

A dokumentáció koordinálása akkor lesz eredményes, ha a nemzeti, nemzetközi, állami és magán szervek, kutatóintézetek és egyetemek a kutatási eredményeiket a dokumentációs feltárás rendelkezésére bocsátják.

/Sz.T./

357

002.61/061.3//73/"1965"

A FID 31. konferenciája és kongresszusa. - /31-ja konferenciája i kongresszus Mezsdunarodnoj Federacii po Dokumentacii/ - SZVIRIDOV, F.A. - Naucno-Tehnicoszskaja Informacija, 1966.1.sz. jan. p. 6-8.

A FID 31. konferenciáját és kongresszusát 1965. október 7-15. között tartották meg Washingtonban. A napirend fő pontjai voltak: a FID új, hosszútávú munkaprogramjának elfogadása, a kutatási bizottságok rövidtávú munkaprogramjának meghatározása, az új szervezeti szabályzat jóváhagyása és az elnök megválasztása. A FID szervezetében bekövetkezett leglényegesebb változások: a Tanács és a Végrehaj-

758

tőbizottság megalakítása, amelyek a Tanács/Iroda helyébe lépnek, valamint két alelnök megválasztása az addigi 10 helyett. A Közgyűlés döntést hozott öt új nemzeti tag felvételéről a FID-be. Ezek: Ausztrália, Venezuela, Tunisz, Chile és Svédország. A FID elnökének, dr.ADKINSON-nak lemondása folytán a közgyűlés az elnöki posztra W.K. LOWRY-t választotta meg.

A FID speciális tagjává választották ezenkívül a Brit Nemzetközösség Mezőgazdasági Irodáját.

A Kongresszus munkája folyamán több mint 150 előadás hangzott el olyan kérdésekről, mint a tájékoztatási munka szervezése, a tudományos tájékoztatási dolgozók képzése, az ETO fejlesztése, az információs folyamatok gépesítése stb.

/P.S./

358

002.63/493/

A tudományos és műszaki dokumentáció nemzeti központja Belgiumban. - /Le centre national de documentation scientifique et technique/ - COCKX, A. - Bulletin des Bibliothèques de France, 11.k. 1.sz.1966. p. 9-13.

A központ 1964-ben jött létre. Fő szakterületei: orvostudomány, alap és alkalmazott tudományok, műszaki tudományok, mezőgazdaság. A központ egyben országos hálózati központ is. Feladatai a Boutry és a Weinberg jelentéssel összhangban a következők: 1. főként nehezen hozzáférhető dokumentumok /kutatási jelentések, kongresszusi preprintek/ gyűjtése; 2. bibliográfiai szolgáltatások egyéni és intézményi megrendelők részére; 3. a központban nem található információk megszerzésére az igénylők átirányítása más intézményekhez; 4. a központ hivatalosan átvállal egyéni igényeket, ha azokat csak csereszolgáltatások ellenében lehet megszervezni; 5. a tájékoztatás módszertani kérdéseinek kidolgozása, különös tekintettel a gépesítésre; 6. a belga állami kutatás nyilvántartása és tájékoztatási szükségletének felmérése; 7. a Belgiumba érkező külföldi folyóiratok központi címjegyzékének kiadása; 8. a nehezen hozzáférhető belgiumi tudományos irodalom /kutatási jelentések stb./ lelőhelyjegyzékének folyamatos közreadása; 9. címjegyzék megjelentetése a belgiumi tájékoztatási szervekről, működési területükről és szolgáltatásukról; 10. évente közel 2200 nemzetközi tudományos kongresszus figyelemmel kísérése és azokról - még megtartásuk előtt - programok és preprintek beszerzése. A központ mindehhez dokumentalistákat és tájékoztató szakmérnököket foglalkoztat. 1964-ben 760 belga és külföldi üzemmel állt kapcsolatban. Szolgáltatásait korszerű reprográfiai berendezésekkel végzi: két év alatt 400 000, átlag 1-2 oldalas másolatot küldött bel- és külföldre. A külföldi kapcsolatok vonatkozásában jelentős tény, hogy ugrásszerűen növekszik a gazdaságilag elmaradott országokból a központhoz érkező információ-igények száma. A központ saját telex-szolgálatral rendelkezik.

/H.G./

359

002.66:778.1

A vállalatban belüli reprográfiai lehetőségek koordinált kihasználása. - /Corporate coordination of in plant reproduction facilities/ - NIVENS, F.A. - Reproduction Methods, 6.k. 2.sz. 1966.febr. p. 52.

A Douglas Aircraft cég az Egyesült Államok legnagyobb vállalatai közé tartozik. Reprográfiával kapcsolatos kiadásai évente a legutóbbi felmérések szerint meghaladták a 10 millió dollárt. E kiadások igen jelentős része a munka rossz megszervezéséből adódott. Több mint 200 egymástól nagyjából függetlenül dolgozó reprográfiai egység dolgozott, 100 különböző adminisztratív szerv irányítása alatt. A helyzet gyökeres megváltoztatására a szétszórta laboratóriumokat központi irányítás alá vonták, és ún. "szatellit" egységeket is létesítettek. Minden ilyen szatellit egységet felszereltek xerox másoló berendezéssel és diazo elven működő másolóberendezéssel is. A szatellitok személyzete két univerzális képzettségű szakemberről áll. Teljesen központosították viszont az anyagbeszerzést, az anyagvizsgálatot, az új berendezések beszerzését. A centralizálás és decentralizálás ilyen együttes alkalmazásának eredményeképpen évi 600 000 dolláros megtakarítást sikerült elérni.

/V.P./

360

014.3:050.447/47/

A Referativnij Zsurnál rubrikátora. - /O rubrikatore Referativnogo Zsurnala/ - ZSOLKOVSZKIJ, E.A. - Szovetszkaja Bibliografija, 95.k. 1.sz. 1966. p. 85-88.

A VINITI kiadta az 1965-ös Referativnij Zsurnálok ún. rubrikátorát, speciális tárgymutatóját. A rubrikátor 160 főcím alatt, 17 000 "rubrikában" tünteti fel a referativnij zsurnálok által feldolgozott anyagot. A tájékoztatás területén óriási jelentősége van az ilyen összefoglaló jellegű, s az információ-visszakeresés bázisául szolgáló kiadványnak, - azonban mindenekelőtt a felmerülő hibákat veszi szigorú kritika alá. Rámutat arra, hogy a "rubrikák" sorrendjébe sok logikai hiba csuszott, ami a visszakeresést nagymértékben zavarja. Az egyes tárgykörök részletezése nem mindig megfelelő mélységű. Nem fűztek hozzá módszertani utmutatást, ami a felhasználóknak segítséget adna arra vonatkozólag, hogyan hasznosíthatják legeredményesebben a kiadványt, s nem teszi lehetővé, hogy a legkevesebb időráfordítással a legtöbb információt lehessen kinyerni belőle. A legnagyobb hiányosság azonban az alfabetikus felépített tárgymutató hiánya, ami a kizárólag osztályozott felépítésű rubrikátor használatát nem tájékoztató szakemberek számára szinte lehetetlenné teszi. A felhasználót a szerkesztési hibák s a szinonimák nem teljes kiküszöbölése is zavarja.

/V.P./

361

015/430/:681.3

Számítógép felhasználása a "Deutsche Bibliographie" előállításához. - /Computer-Einsatz bei der Deutschen Bibliographie/ - Doku-

760

mentation, Fachbibliothek, Werksbücherei, 14.k. 3.sz. 1966.febr. - márc. p. 61-64.

1966. év elejétől kezdődően a német Nemzeti Bibliográfiát elektronikus számítógépek segítségével állítják elő. A gépi feldolgozást a Zentralstelle für Maschinelle Dokumentation /Gépesítési Dokumentációs Központ/, Frankfurt/Main, vállalta.

A dokumentumok címfelvétele lyukszalagírógépen történik. Az adatokat egy IBM 7765 számítógép segítségével mágnesszalagra teszik át, és tárolják. A havi, negyedévi, félévi kumulált indexeket IBM 1460 gép készíti. Az adatvizsgáló FACIT PE 1501 géppel történik, és az általa lyukasított lyukszalag vezérli a Linotype sorszedőgépet.

A bibliográfia előállítására legjobban az IBM 1460 gép vált be, a többi gép programjának módosítása folyamatban van.

Gondot okoz a nyomtatott formánál a diakritikus jelek visszaadása, a szóelválasztások nyelvtani helyessége, valamint a sorvégek kiegyenlítése.

A gépi uton előállított index a korábbi mutatóktól abban különbözik, hogy az egyes tételszámok a címek előtt állnak. A gépi módszer több hagyományos könyvtári elvet /"porosz instrukció"/ módosít. Így például a címek sorrendjét nem a nyelvtani elemek, hanem a szavak egymásutáni sorrendje szabja meg; vagy a gép a kiadószervek minden fajtáját testületi szerzőnek ismeri el.

/Sz.T./

362

019.941.2:002.6

A műszaki irodalom referálásának elméleti és módszertani kérdései. - /Nekotorije voproszu teorii i metodiki referirovanija tehniczeszkov literatury/ - TEPLÖV, D.Ju. - Tehniczeszkije Biblioteki SzSzSzR, 42.k. 10.sz. 1965. p. 13-20.

A referálás elméleti és módszertani kérdéseivel foglalkozó nemzetközi irodalom rövid áttekintést adva, rámutat e terület kidolgozatlanosságára, s arra, hogy ebből kifolyólag a referátumok "információsűrűsége" nem megfelelő. Különösen megalapozatlan az "automatikus referálás" elmélete. - A referálás metodikájának alapvető kérdése az, hogyan lehet a referálandó anyag értékelésének objektív kritériumait meghatározni. Véleménye szerint ez két módon oldható meg: konstruktív és deduktív módszerrel. Az első esetben előre meg kell határozni, hogy egyes berendezésekre, technológiai folyamatokra milyen jellemzők feltüntetése adja a legtöbb információt, s a referálandó anyagból azt kell kiemelni, ami e jellemzőkkel kapcsolatos. A deduktív módszer még igen kidolgozatlan: célja, hogy dedukció és matematikai modellezés útján magából az anyagból határozza meg a legfontosabb jellemzőket. Ez az "automatikus referálás" alapját képező elgondolás.

/V.P./

363

02/540/

B.I.PALMER India könyvtárügyéről. - /B.I.PALMER in India/ - KAULA, P.N. - Herald of Library Science, 5.k. 1.sz. 1966.jan. p. 64-68.

PALMER, az angol könyvtárosszövetség vezető oktatási szakembere indiai látogatása alkalmából rámutatott arra, hogy Indiának jobban kellene támogatnia könyvtárjai fejlődését: "Minden könyvtár bizonyos értelemben egyetemnek tekinthető, és a könyvtárügyre fordított befektetések megtérülése sokkal gyorsabb, mint azt bárki is gondolná." A könyvtári hálózat kifejlesztése helyett egyelőre gazdaságosabban megvalósíthatónak tartotta a mozgókönyvtár-rendszer gyors kiépítését, mivel így sokkal kisebb befektetés szükséges az épületek terén, és kevesebb könyvvel ugyanolyan jó eredmény érhető el, mint helyhez kötött könyvtárak esetén. Rámutatott annak fontosságára is, hogy a könyvek anyagának /papírjának és kötésének/ minőségét megjavítsák. A takarékosság ugyanis e téren kétes értékű: a fontos könyvek gyors tönkremenetele végeredményben sokkal több kárt okoz, mint amekkora megtakarítás a rossz anyag használata révén elérhető.

/V.P./

364

02/73/:377.6

A szövetségi kormány és a hivatásos könyvtárosok képzése. - /The federal government and professional library education/ - REED, S.R. - ALA Bulletin, 60.k. 2.sz. 1966. p. 163-166.

Az Egyesült Államok 31 államában folyik jelenleg hivatásos könyvtárosok képzése. A jövő könyvtárostát külön szövetségi alapról segítik tanulmányi ideje alatt: az alsóéves hallgatók évi 1000-5000, a végzős hallgatók évi 2500-10 000 dollár kölcsönt vehetnek fel az alapról. A törlesztés a képesítés megszerzésétől számított egy év után kezdődik és 10 évig tart. A felvehető kölcsönök összege a tanulmányi előmenetel függvénye. A könyvtároshiány mértékére jellemző, hogy minden könyvtáros-hallgatónak adott ösztöndíjhoz az illetékes állami alapról évente 2500 dollárral járul hozzá a szövetségi kormány. Az általános kormány-támogatásor kívül egyes szakterületeken külön alapokból támogatják a szakkönyvtáros-képzést /pl. az orvostudományi szakkönyvtárosokét/. A kormánytámogatás a könyvtárosképzés berendezéseire, épületeire is kiterjed. Mértékére jellemző, hogy a Rutgers University egymillió dollár költséggel épített könyvtár-tudományi tanszéki épületéhez a kormány több mint 350 ezer dollárral járult hozzá.

/H.G./

365

021.64/410/

A könyvtárközi együttműködés jövője. - /The future of library co-operation/ - HAUGH, W.S. - Library Association Record, 68.k.3.sz. 1966. p. 69-74.

762

Az angol könyvtárközi együttműködés jól funkcionál annak ellenére, hogy nem előre megszabott rendszer szerint épült ki. A területi egységek az igények 70-80 %-át ki tudják elégíteni, és csak a fennmaradó mennyiséget kell az országos központnak kielégítenie. A területi egységeknek megvan a meghatározott gyűjtőkörük. - Ennek a rendszernek azonban a gyakorlatban két fogyatéka van: 1. néhány tagkönyvtár anyagát szabadpolcra teszi, s ezért a gyűjtőköri könyvek hamar használhatatlanná válnak; 2. nem szereznek be olyan, a gyűjtőkörükbe tartozó könyvet, amelynek ára tulságosan korlátozná beszerzési lehetőségeiket. Az utóbbi fogyatékoság kiküszöbölésére külön területi könyvalapot hoztak létre. A területi központoknak igen sok munkát jelent a területi katalógusok naprakész voltának biztosítása. A területi központok másik feladata a terület bibliográfiai szolgáltatásnak ellátása. Ehhez egyre drágábban szerzik be az országos könyvtárak és egyes szakterületi szervek kötetkatalógusait, - a költségek lassan megbénítják ezt a munkát. Az országos könyvtárak, a területi központok és azok tagkönyvtárainak információ-cseréjében mind nagyobb szerepet kap a telex-hálózat.

/H.G./

366

023.5.088.2

A személyzet biztosításával és megtartásával kapcsolatos problémák. - /Problems of getting and keeping staff/ - MASON, D. - ASLIB Proceedings, 18.k. 1.sz. 1966.jan. p. 6-15.

A könyvtár munkatársainak teljesítményét, munkakedvét számos tényező befolyásolja, melyeket a vezetőnek messzemenően figyelembe kell vennie. E tényezőket a szerző "elégedetlenséget okozó" és "elégedettséget okozó" tényezők csoportjára bontja, s az utóbbiakkal foglalkozik részletesen. - A munkaszellemet jelentősen javíthatja az együtt dolgozó csoportok nagyságának helyes megválasztása: nem szabad túl nagy csoportokat létrehozni és közös helyiségben foglalkoztatni. A dolgozóknak fel kell kelteni azt az érzést, hogy a munka fontos, amit elvégeznek, és az ezzel kapcsolatos elismerést a vezetésnek kifejezésre kell juttatni. A munkatársaknak mindig tudni kell az általuk végzett munka végső célját, és pontosan ismerniük kell az ő munkájukhoz kapcsolódó további munkafázisokat. A vezetésnek átgondoltnak és előrelátónak kell lennie, a kitűzött célok gyakori módosítása rontja a szellemet. A tájékoztató intézményre, mint egészre vonatkozó részletes "motivum-elemzés" után a szerző a munkatársak egyes kategóriáit érintő speciális jellegű szempontokkal foglalkozik.

/V.P./

367

025.3:027.64

Központi katalógizálás az üzemi könyvtáraknak is. - /Zentralkatalogisierung auch für Werksbücherei/ - BALMES, M. - Dokumentation, Fachbibliothek, Werksbücherei, 14.k. 3.sz. 1966.febr.-márc. p. 69.

A Berliner Zentralbibliothek központi katalógizálási tevékenysége eddig csak a közművelődési könyvtárakra terjedt ki. Most a legna-

763

gyobb nyugatnémet cégek - pl. Henkel-, Bayer-, Siemens-Művek - üzemi könyvtárai is igényelték a központi katalóguskarton szolgáltatást. A központi könyvtár felhívta a többi üzemi könyvtárak figyelmét is, hogy az egységes könyvtári gyakorlat kialakításának érdekében csatlakozzanak ehhez a könyvtári szolgáltatáshoz.

/Sz.T./

368

025.32.002.6

A bibliográfiai címleírás egyes elemei pontosságának jelentősége. - /O znacsennii tocsnoszti otdeľnüh elementov bibliograficeszkogo opiszanija/ - IENIS, E.V. - Naucsno-Tehnicoszskaja Informacija, 1966.1.sz. jan. p. 16-18.

A tudományos szakirodalom jelenleg tapasztalható bősége és publikációinak sokféle formája mellett a bibliográfiai címleírás egyes elemeinek kihagyása vagy elferdítése a keresett forrásmunka megtalálását igen megnehezíti, vagy néha teljesen lehetetlenné teszi.

A szakirodalmi hivatkozás pontosítására irányuló munka tapasztalatai azt mutatják, hogy néhány hiba tipikusnak mondható. Ilyenek például: a szerző családnevének kihagyása vagy eltorzítása, keresztnéve kezdőbetűinek hiánya vagy megváltoztatása, a kiadás évének elmaradása vagy téves feltüntetése, a folyóiratok vagy gyűjtemények címének helytelen rövidítése stb.

E hibák okát a bibliográfiai címleírás szabályainak nem-ismerésében kell keresni. Szerepet játszik e tekintetben még a könyvtári anyaggyűjtemény sajátosságainak figyelmen kívül hagyása, valamint a maximális papír- és időmegtakarításra való törekvés, és az irodalmi hivatkozás túlzott mértékű rövidítése.

A bibliográfiai munka javítása céljából fokozni kell a hallgatók képzésének minőségét a főiskolákon ebben az anyagban, a címleírással foglalkozóktól meg kell követelni a szabályok alapos ismeretét.

/P.S./

369

025.45.002.237

Tanácsok az ETO revíziós munkáinak módszertanához. - /Ratschläge zur Methodik von Revisionsarbeiten an der DK/ - FILL, K. - DK Mitteilungen, 11.k. 1.sz. 1966.jan. p. 1-3.

Bármely tagolási rendszernek a fejlődéssel lépést kell tartania. A probléma az, hogy mennyire és milyen formában és az is, hogy visszahatások a fennálló szisztematikára valahogy elkerülhetők-e, vagy elkerülhetetlenek. Magától értetődő, hogy revíziós munkát csak az illető szakmában jártas végezhet, de személyi feltétel nem a szűkebb értelemben vett specialista - elég, ha az illető a szak- és határterületek összefüggéseit átfogón és előítéletmentesen együtt szemléli. Sok gyakorló szakember tapasztalata, hogy érdemben csak az évek óta az osztályozásnál jelentkezett problémák megoldása folyamán érkezhettünk el annak felismeréséhez, hogy az ETO egy szakterületén

és milyen terjedelemben szükséges és célszerű a revízió. Mert foltozó munka, ha egy-egy ponton észlelt elavultságra, hiányosságra figyelmestetünk, de nem vizsgáljuk át a környezetet, hogy az ugyanannyira jelentős, és javításra szoruló fogalmak rendszerezésére átgondolt fejlesztési javaslatot tegyünk. Revízió szakterületünkön lehetőleg fogalomgyűjtést kell végeznünk és ezt összehasonlítani az ETO leg részletesebb táblázati anyagával. A nélkülözhetetlen új fogalmakat vagy a meglévő tizedesszámokhoz, fogalmazásokhoz javasoljuk csatlakoztatni, vagy ha a szakág fejlődése ezt már nem bírja el, átcsoportosítunk: átszámozunk, átfogalmazunk. Minden szellemi erőnkkel azonban arra kell törekednünk, hogy az újat a régivel olyaképpen egyesítsük, hogy a meglévő ETO tagolás lehetőleg kevésbé változzék. Revízió területünk hiányzó fogalmainak összegyűjtésénél sok olyan kifejezés is felszínre kerül, amely nem is hiány, mert az ETO más táblázati helyén, más összefüggésben előfordul. Ilyeneknek lehetőleg ne kívánjunk a revízió szakrészben is helyet és tizedes számot biztosítani. Az ilyen többes beosztási lehetőség a visszakeresést nehezíti, tehát mellőzendő.

/V.K./

370

026:023.5.088.6

Műszaki könyvtárak munkatársainak kiképzése. - /The training of special library staff/ - CALLENDER, T.E. - ASLIB Proceedings, 18.k. 1.sz. 1966.jan. p. 16-19.

A szerző a könyvtárak munkatársait 3 nagy csoportba sorolja: egy részük már közvetlenül a középiskola elvégzése után elhatározta, hogy a könyvtáros-dokumentációs pályát választja, más részük valamely nem-könyvtári szak elvégzése után diplomával a kezében tér át erre a területre, míg a harmadik csoportot azok képezik, akik valamely műszaki-tudományos szakterületen végzett gyakorlati munka után hasznosítják így megszerzett tudásukat a tájékoztatásban. Az első csoport képzése a leginkább biztosított, bár csak a legutóbbi néhány évben érték el Angliában a megfelelő színvonalat az egyetemi könyvtárszakokon. A második csoport helyzete már nehezebb: több továbbképző tanfolyamra lenne szükség, mely színvonalával megfelel a már diplomát szerzett szakemberek igényeinek. A harmadik csoportba tartozó szakemberek átképzése azonban már teljesen megoldatlannak tekinthető, s Angliában egy dokumentációs területre átváltni szándékozó műszaki csak akkor szerezheti meg a szükséges speciális szakismereteket, ha vállalja, hogy nappali hallgatóként végez el valamely továbbképző tanfolyamot, amire a keresetkiesés miatt alig akad vállalkozó.

/V.P./

371

026:025.12

Szakkönyvtári jegyzetek. - /Special library notes/ - BAGLEY, D.E. - Library Association Record, 68.k. 2.sz. 1966. p. 53-54.

A Science Abstracts új sorozata a Control Abstracts. Az Iron and Steel Institute Journal referátumait az ETO szerint szerkesztve fogja közreadni. Az American Institute of Physics gépi visszakeresésre az ETO-n alapuló index-nyelvet állít össze. Az atomfizika szakemberei számára jelentősek a Who's who in Atoms és az Atomic Handbook kiadványok. Az European Research Index a nyugateurópai ipari kutatóközpontok jegyzéke. Ennek angol vonatkozású kiegészítője az Industrial Research in Britain, német megfelelője pedig a Handbuch der Deutschen Wissenschaftlichen Gesellschaften c. kiadvány. Az American Documentation Institute új kiadványsorozata az Annual Reviews of Information Science. Az Interdok konferenciák közreadott anyagának bibliográfiáját jelenteti meg. A WRU Newsletter a tájékoztatási kutatóközpont 10 éves működését foglalja össze. A U.S. Government Research and Development Reports új, háromszlopos, "számológépes kiadása" a gépesítés nagy eredménye, de nem éppen szempihentető.

/H.G./

372

026/430.2/:02

A Zentralinstitut für Bibliothekswesen /NDK/ szakkönyvtára.
/Die Fachbibliothek des Zentralinstituts für Bibliothekswesen/ -
JINZ, P. - Bibliothekar, 20.k. 1.sz. 1966. p. 17-22.

A Könyvtártudományi Szakkönyvtár monográfiákat, folyóiratokat, fordításokat, prespektusokat, plakátokat, mikrofilmeket, magnetofon-szalagokat stb. gyűjt. Betűrendes és szakkatalógusa van. A foto- és mikrofilmanyagot fénylukkártyákon keresik vissza. A kézikönyvtár anyagának szakkatalógusát a SAB szerint, a szakkönyvtár egyéb könyvanyagát az ETO szerint építették ki. Az ETO jelzetek tárgyszó katalógusa és az egyes ETO szerinti katalóguskártyák azonban a SAB jelzeteket is tartalmazzák, ezért a két osztályozórendszer összhangja megvan, a kettősség viszont mélyebb feltárást tesz lehetővé. A könyvállomány összetételére jellemző, hogy a dokumentáció tárgykörében 89 kötet, a bibliográfiában 1448 kötet, a könyvtárügyében 5105 kötet rendelkezik. 85 könyvtári folyóiratot járatnak; évente 50 fordítást készítenek, főleg folyóiratcikkekből. 545 külföldi könyvtár és könyvtáros-szervezet címét peremlukkártyákon tartják nyilván. Élénk információcserét építettek ki magyar könyvtártudományi szervezetekkel. A Zentralinstitut für Information und Dokumentation referálókártya-sorozatok közül a könyvtárügyi sorozatot adják ki.

/H.G./

373

026/73/

A szövetségi kormány támogatja a szakkönyvtárakat. - /Federal assistance to special libraries/ - HAULIK, R.J. - ALA Bulletin, 60.k. 2.sz. 1966. p. 166-168.

Az Egyesült Államokban a szakkönyvtárak támogatásának mértékére jellemző, hogy 6503 orvosi könyvtárából 4173-at támogat anyagilag a szövetségi kormány. A támogatás 60 millió dolláros keretből történt.

766

nik; ezt a tudomány és a műszaki fejlesztés korszerű eredményeinek átvételére juttatják az ipar és a kereskedelem számára. Az egyes államok kormányzói éves terveket készítenek az összeg felhasználására, s a tervek egyik pontja a különböző dokumentációs feldolgozások létrehozása, mint a tudományos és műszaki fejlesztési eredmények átvételének egyik formája. Bár a szövetségi kormány rendelete nem említi a szakkönyvtárakat, ezek - mint a dokumentációs feldolgozások részesei - szintén szerepelnek az összeg felhasználásának éves terveiben. Az összegeket leginkább a kutatási jelentések létrehozásának és terjesztésének módszereire, a referálás problémájára, számológépek mágnesszalagjainak információcserére történő felhasználására, a mikrofilmtechnika fejlesztésére és állami, valamint szövetségi tájékoztató központok szervezésére fordítják. Ezek tevékenységének összehangolására a COSATI /Committee on Scientific and Technical Information/ tesz erőfeszítéseket.

/H.G./

374

027.54:727.82/421/

A Nemzeti Központi Könyvtár és a Könyvtárosok Szövetségének új épülete Londonban. - /New National Central Library and L.A. Headquarters Building/ - DOUGHTY, K.A. - The Library World, 67.k. 788.sz. 1966.febr. p. 228-232.

Londonban a National Central Library és a Könyvtárosok Szövetsége együttesen kapott egy új épületet. Az épület előregyártott beton elemekből készült, s amennyire a szigorú londoni építészeti előírások engedik, messzemenően figyelembe vették a könyvtárosoknak azt a kívánságát, hogy a helyiségek elrendezése és felépítése a munkafolyamatok menetének és jellegének feleljen meg. Így pl. a könyvek raktározására szolgáló helyiségek ablak nélkül készültek, hogy a hőfokot, a levegő por- és páratartalmát állandó és megfelelő értéken tudják tartani. E helyiségek magassága csupán két és fél méter körül van, hogy a polcok tetején lévő könyvek is könnyen kezelhetők legyenek. Ebből kifolyólag az egyébként 3 emeletes épület 7 raktári szintet rejt magába. A fűtést a mennyezetbe helyezett csővezetéken keresztül áramló forró vízzel oldották meg az egész épületben. A padlók linóleummal vannak borítva. Az épületnek az a része, mely a Könyvtárosok Szövetségének céljaira készült, az irodahelyiségeken kívül nagy tanácstermet és olvasótermet tartalmaz.

/V.P./

375

027.7:377.8/73/

Tanérőképzés és iskolai könyvtárak. - /Teacher education and school libraries/ - GAVER, M.V. - ALA Bulletin, 60.k. 1.sz. 1966. p. 63-72.

A felsőbbfokú tanérők képzésének sokszor tapasztalt hiányossága, hogy nem irányítják rá a hallgatók figyelmét az iskolai könyvtá-

rakra, amelyek későbbi működésük sikerének egyik alapja. Az iskolai könyvtárosok pedig elhanyagolják azt a feladatukat, hogy könyvtáruk gyűjtőköreit az oktatási anyagokra is kiterjesszék. Mindezt az amerikai iskolai könyvtárak egyesülete kérdőíves helyzetfelmérést tartott. Ennek főbb eredményei a következők voltak: A könyvtárral rendelkező tanerőképzők közel 30 %-ának tantervében nem szerepel olyan óra, amelyen a könyvtár /beleértve az audio-vizuális oktatás/ használatát oktatnak. A tanerőképzők fele nem tartja a képzés elengedhetetlen feltételének, hogy az oktatási anyagok könyvtárában rendelkezésre álljanak, kétharmada pedig erre nem is alkalmaz könyvtárost, ill. nem is épít ki könyvtárat. A tanerőképzőknek - saját felvilágosításuk szerint - több mint felében nem állnak rendelkezésre tapasztalatok arról, hogy miként foglalkozzanak hallgatóik jövőendő diákjaikkal iskolai könyvtárakban.

/H.G./

376

028.8

Az olvasás irányításának alapjai. - /Premisele orientării lecturii/ - GRUIA, S. - Revista Bibliotecilor, 19.k. 2.sz. 1966. p. 77-79.

Vitaindító előadás a könyvtáros nevelő tevékenységének előfeltételeiről. Az olvasók irányítása a könyvtári állomány összeállításával és bővítésével kezdődik. A könyvbeszerzésnek alkalmazkodnia kell az olvasók igényeihez, és fontos ezenkívül az állomány állandó és rendszeres kiegészítése. Ha a könyvtáros egyénileg nem tud foglalkozni olvasóival, az olvasók személyi lapja alapján tájékozódhat az igényekről. Hasznos adatokat szolgáltathatnak a könyvek olvasottságáról vezetett kartotéklapok is. Erdemes volna megvizsgálni a sajtó, a rádió, a televízió, a kulturotthonok, az ismeretterjesztő egyesületek hatását. Az olvasók irányításához nagyon sok szempontot kell figyelembe venni. A katalógusokat úgy kell összeállítani, hogy könnyen lehessen eligazodni bennük. A végső cél az, hogy az olvasók maguktól is tisztában legyenek azzal, mit kell olvasniuk és mit hol találhatnak meg, de a könyvtárosnak mindig tájékozottabbnak kell lennie olvasóinál.

/Sz.Gy./

377

371.315.7/540/

Programozott oktatás Indiában. - /Programmed instruction in India/ - Programmed Learning, 3.k. 1.sz. 1966.febr. p. 50-51.

1965. október 5-16. között rendezett Indiában a National Council of Educational Research and Training tanfolyamot "Bevezetés a programozott oktatásba" címen, az első ílyet az országban.

A tanfolyam célja a következő volt:

1. az oktatókkal, az oktatásügy kutatóival megismertetni az új tanítási módszert,
2. bátorítani a kutatókat arra, hogy az indiai oktatási rend-

768

szer nyomasztó problémáit e módszer alkalmazásával oldják meg.

India különböző főiskoláiról és egyetemeiről 25 résztvevő jött össze.

A tanfolyam napi programja a következő volt:

1. Önképzés /kétszer egy-órás időtartam/: különböző, leg szétosztott cikkek olvasása,

2. Kétszer két-órás ülések, amelyeken a csoportos viták zajlottak le, vagy egyes kollektívák programozott anyagokat készítettek.

A megvitatott témák közül néhány: Mi a programozott oktatás? - Az indiai kísérletek. - Pszichológiai tényezők. - Elemzések. - A programozás formái /pl. lineáris stb./.

A tanfolyam résztvevőinek általában az volt a véleménye, hogy a programok összeállításában még több gyakorlatra van szükségük, ezért újabb, hosszabb időtartamu gyakorlatok szervezését kérték.

Külön szervezetre van szükség - ez is általános vélemény volt - amely az indiai oktatókat tájékoztatja, és segíti a kísérleteket.

/G.K./

378

378.147.36/4-191/:/001.81:002/

A vegyészeti szakirodalom formáinak és felhasználásának oktatása a közép-európai egyetemeken. - /University instruction in the structure and use of chemical literature in Central Europe/ - BOTTLE, R.T. - Journal of Chemical Documentation, 6.k. 1.sz. 1966.febr. p. 3-6.

A Szovjetunió egyetemein, egy budapesti egyetemen és Londonban már korábban rendeztek rövid szakoktatást a hallgatók számára a szakirodalom formáinak és felhasználásának ismertetésére. Az erről most begyűjtött közép-európai adatok a következő képet mutatják: az elemzett 40 holland, német-demokratikus, nyugatnémet, osztrák és svájci egyetem közül a még nem végzett hallgatók számára 32 egyetem, a szakon már végzettek számára 20 egyetem tart ilyen szakoktatást. Ezt 32 helyen maguk a szakoktatók, 1 esetben a szakkönyvtáros, 3 esetben pedig a szakoktatók és a szakkönyvtáros együttesen vezetik. A szakoktatás időtartama a következő: 1 óras 1 helyen, 2 óras 7 helyen, 3-6 óras 10 helyen, 7-10 óras 2 helyen, 10 óránál több 5 helyen, előre meg nem határozott időtartamu 11 helyen. Két további adat azt mutatja, hogy a szakoktatásban résztvevők csak 10 egyetemen folytatnak kifejezett könyvtári gyakorlatot, 17 helyen ezt nem vezették be; viszont 19 egyetemen az elméleti képzés helyett maguknak a hallgatóknak kell szakirodalmi szemléket, referátumokat írniuk, hogy ezzel is behatóbban ismerjék meg a tájékoztató módszereit.

/H.G./

379

651.838.8:608.3

Számológépes szabadalom-visszakeresés kettős-indexes megoldással. - /Inter-index patent searching by computer/ - CATTLEY, J.M. - MOORE, J.E. - BANICS, D.G. - OLEARY, P.T. - Journal of Chemical Documentation, 6.k. 1.sz. 1966.febr. p. 15-26.

Ha két index tárja fel ugyanazt a dokumentumanyagot, minden egyes visszakeresésre a hatékonyabbat célszerű a kettő közül felhasználni. A visszakeresés hatékonysága azonban akkor optimális, ha mindkettő szerint történik a visszakeresés. Ezt valósították meg az Egyesült Államok Szabadalmi Hivatalának hierarchikus rendszerű és az IFI /Information for Industry/ UNITERM-rendszerű indexének párhuzamos és számológéppel végzett visszakeresésével. A párhuzamos visszakereséshez az összeolvasztott index szabadalmanként a következő adatokat tartalmazza: 1. a szabadalom leltári száma; 2. a szabadalom száma; 3. a szabadalmi osztály száma; 4. a szabadalmi alosztály száma; 5. a szabadalom tartalmi jellemzésére használt deskriptorok száma; 6. a tartalmi jellemzésre használt egyes deskriptorok azonosítási száma. A visszakeresés az egyes deskriptoroknak és a szabadalmi osztályoknak, ill. alosztályoknak a három logikai funkció "és" "vagy", ill. "nem" értelmű kapcsolata alapján történik. A funkciókkal természetesen általában több deskriptort és egy osztályt ill. alosztályt kapcsolnak. A visszakeresés módját példák is szemléltetik. /H.G./

380

651.923.422

A diktálás centralizálása a személyes kapcsolat fenntartása mellett. - /Centralised dictation with a personal touch/ - Office Methods and Machines, 13.k. 145.sz. 1966.jan. p. 30.

A gépirási kapacitás optimális kihasználása szempontjából nagy segítséget jelenthet az új Paxdictator rendszer alkalmazása. A gépirókat egyetlen nagy leíró-központban centralizálják, és mindegyiküket ellátják a Mark III elektronikus berendezéssel. Ez két magnetofonból és telefonból áll. Valamennyi ilyen berendezés kábelen keresztül egy központi forgalomelosztóra csatlakozik. A diktálni kívánó személy szobájából házi telefonvonalon keresztül felhívja a forgalomelosztót, mely automatikusan kijelöl számára egy szabad berendezést, s összeköti annak egyik magnetofonjával, valamint telefonjával. A telefonon keresztül a leírást elvégző gépirónőnek a diktáló megadhatja speciális kívánságait, majd a magnetofonba diktálhatja a szöveget. Házi telefonjáról gombnyomással utasíthatja a magnetofont a szöveg visszajátszására, egyes részek törlésére stb. A diktálással egyidejűleg a gépirónő a másik magnetofonról gépeli az előzőleg beadott szöveget, s közben a beépített mikrofon és a fejhallgató felhasználásával bármikor kapcsolatba léphet bármelyik diktáló szobával. A munka egyenletes elosztását az elektronikus forgalomirányító biztosítja. /V.P./

381

655.535.75:681.3

Műszaki könyvek indexelése. - /The indexing of technical books/ - WALKER, J.F. - Journal of Chemical Documentation, 6.k. 1.sz. 1966. febr. p. 26-30.

Egy vegyeszeti monográfia indexében új technikát alkalmaztak. A tárgyszavak után a hivatkozások oldalszámait szerepjelölők jelzei szerint csoportosították. Ezzel a megoldással nemcsak a tárgyszavak értelmét határozták meg az egyes hivatkozásokban betöltött szerepük szerint pontosabban, mint ahogy ezt a hagyományos könyvtárgyszójegyzékek teszik, hanem jelentős helymegtakarítást is elértek. A szerepjelölők alkalmazásával ugyanis feleslegessé válik a bokrosítás, az altárgyszavak elmaradnak. /Közel 40 % az oldal- és a tárgyszó-megtakarítás/. Az új típusú tárgyszójegyzéket úgy készítették, hogy a tárgyszavakat, szerepjelölőjüket és a hivatkozás oldal-számát lyukkártyába lyukasztották, majd IBM 1401-es számológéppel rendezték és iratták ki a megszerkesztett tárgyszójegyzéket. 10 000 hivatkozási tárgyszójegyzék szerkesztése és kiírása az IBM 1401-es berendezéssel 30-40 percig tart, költsége pedig 25-35 dollár. A programozást 3-5 nap alatt végzi el egy gyakorlott programozó; a kártyák lyukasztása és ellenőrzése pedig 90 munkaórát igényel. /H.G./

382

658.386.34:681.3.007

A számítógépek munkaerő szükséglete. - /Manning the computers/ - FORSTER, P.C. - Office Methods and Machines, 13.k. 145.sz. 1966.jan. p. 38-39.

A számítógép-központok munkaerő tervezéséhez értékes adatokat szolgáltat. Rámutat arra, hogy 100 számítógéphez 900 programozóra és kódolóra, 450 gépkezelőre, 50 technikusra, 300 rendszertechnikai szakemberre és 150 vezető-ellenőrző munkatársra van szükség. Felhívja a figyelmet arra, hogy rendkívül előnyös, ha egy vállalat maga képezteti ki e téren működő szakembereit, nagy gondot fordítva arra, hogy azok a vállalat munkájával, működésével és céljaival tisztában legyenek. Javasolja, hogy az oktatási idő megoszlása a következő legyen: vezetési és gazdasági ismeretek: 23,6 %, szervezéstudomány 11,5 %, számítógép-programozás és gépismeret: 25,5 %, nem-elektronikus ügyviteli gépek ismerete: 6,5 %, adminisztrációs ismeretek: 3,5 %. 1 éves tanfolyam esetén 33 hét elméleti és 19 hét gyakorlati oktatást tart célszerűnek. Ezen elv alapján járt el a Philips cég, amikor közvetlenül az érettségizettek közül toborzott a cég keretein belül rendezett tanfolyamra olyan hallgatókat, akik a szokásos programozóknál sokkal szélesebb látókörre tettek szert, s így munkájuk sokkal hatékonyabbnak és eredményesebbnek bizonyult. /V.P./

383

659.2.08

Követelmények a tájékoztató munkatársakkal szemben. - /Information staff/ - FARRADANE, J.E. - ASLIB Proceedings, 18.k. 1.sz. 1966.jan. p. 20-23.

A tájékoztató irodának olyan munkatársakra van szüksége, akik lehetőleg műszaki vagy tudományos végzettséggel és gyakorlattal rendelkeznek, és érdeklődnek a kutatómunka iránt. Angliában is elenged-

hetetlennek tekintik legalább két nyelv passzív ismeretét, valamint azt, hogy a dokumentalista világos, helyes stílussal rendelkezzeék /szemben a kutatókkal, akik általában igen rosszul fogalmaznak./ Jó emberismerőnek kell lennie, és tudnia kell alkalmazkodni az általa kiszolgált szakemberek személyi igényeihez.- Az ilyen dokumentációs szakemberekben nagy a hiány Angliában, és a szerző nem tartja megfelelőnek a kialakult oktatási rendszert. Különösen fontos lenne a tájékoztató irodák szempontjából, hogy a vállalatok gazdasági-kereskedelmi vezetőit kiképző ún. "igazgató-iskolák" is bevegyék tananyagukba az alapvető dokumentációs ismeretek oktatását, és így módon biztosítsák, hogy a vállalatok vezetői tudják, mire és hogyan használhatják fel a tájékoztató irodát, ennek megfelelően támogatva is azt anyagi és erkölcsi síkon egyaránt.

/V.P./

384

659.24.014:66

Hálózat a vegyészeti információk feldolgozására. - /A network of chemical information handling/ - HAGER, G.P. - Journal of Chemical Documentation, 6.k. 1.sz. 1966.febr. p. 7-9.

Manapság az eddiginél nagyobb figyelmet kell fordítani a tájékoztatás minőségi kérdéseire. Az információt igénylők közül egy-egy szakterületen szektorokra oszthatók azok, akik nem kapják meg a kívánt információkat. Ezek információ-hiányát tanulmányozva úgy tűnik, hogy egyetlen általános központi tájékoztató szerv sem tudja ezt a hiányt pótolni: számos, a felhasználóra orientált szakosított tájékoztató központra és ezek hálózatára van szükség. Az információk átadásának 1. létrehozási, 2. számbavételi vagy közzétételi, 3. "katalogizálási", 4. tárolási és szétszórásai, 5. visszakeresési és 6. az igénylő által történő felhasználási feladataiból a kiadókra, a könyvtárakra és az általános központi tájékoztató szervekre a 2-4. feladatok hárulnak. Az 5. és 6. feladatra viszont nélkülözhetetlenek a szakosított központok, amelyeknek a kompiláció műfajával egyúttal szintézist is kell alkotniuk a rendelkezésükre álló adatokból. Ezzel hárítható el leghatékonyabban a tájékoztatásnak az az értelmetlen és hiábavaló célkitűzése, hogy valamennyi felhasználónak "minden" információt továbbítson.

/H.G./

385

659.24.08

A műszaki tájékoztatási iroda szerkezetének tökéletesítése. - /Szoversensztvovanie sztrukturi bjuro tehniczeszkaj informacii/ - BURUJ-SAR'JAN, O.E. - Naucno-Tehnicseszkaja Informacija, 1966. 1.sz. jan. p. 9-15.

A műszaki tájékoztatási iroda szerkezetén személyi összetételét, a csoportok és az egyes munkatársak munkájának jellegét és szakosítását értik. Az iroda szerkezete hatással van a munkaszervezésre, a munkamegosztásra a munkatársak között, az elvégzett információs tevé-

772

kenység volumenére, valamint a termelés gazdasági hatékonyságára.

Az egységesség biztosítása céljából minden műszaki tájékoztatósi iroda szerkezetét 6 csoportra célszerű felosztani a vállalati dolgozók létszámától, a termelés szerkezetétől, a gyártmányok bonyolultságától, a sorozatok nagyságától, a vállalat szakosításától és kooperációjától függően. Figyelembe kell venni továbbá a műszaki fejlettség színvonalát a vállalat profilja szerint és a vállalatban gyakorlati szerkesztési részleg meglétét.

Az iroda szerkezetének a következőket kell biztosítani: a/ a feladatok pontos elhatárolását, b/ hatékony tájékoztatást, c/ a vállalatban szükséges információk gyors rendelkezésre bocsátását, d/ az információk anyag felhasználásának ellenőrzését, e/ a vállalati profilt érintő műszaki fejlődés megismerését a dolgozók számára, f/ a tájékoztatósi munka társadalmi formáinak terjesztését. A műszaki tájékoztatósi iroda minden csoportja számára meg kell állapítani a létszámot, a feladatok elosztását és a munka fő formáit.

/P.S./

386

651.926.011.56:681.39.01

A Leningrádi Egyetem Számítástechnikai Központja matematikai nyelvészeti csoportjában kidolgozott automatikus fordítási rendszer. - /Sizisztéma avtomaticheskogo perevoda, razrabatuvajemaja v gruppe matematicheskich lingvisztiki VC LGU/ - LEJKINA, B.M. - NIKITINA, T.W. - Naucsno-Tehnicseszkaja Informacija, 1966. 1.sz. jan. p.40-50.

A Leningrádi Egyetem Számítástechnika Központjában 1961. óta folyó automatikus fordítással foglalkozó kutatómunka a nyelvtani alapokon nyugvó gépfordítás kísérleti rendszerének megteremtésére irányul. A szöveg nyelvtani feldolgozása ez idő szerint csak egy mondatra vonatkozik. A rendszer nem zárja ki az utószerkesztést, a változatok közötti választást és a stilizálást.

A grammatikai leírás teljességét az alábbi körülmények korlátozzák: 1. csak olyan tényeket vesznek számításba, amelyek a műszaki-tudományos nyelvre jellemzők; 2. figyelmen kívül hagyják a legbonyolultabb vagy kevésbé tanulmányozott szerkezeteket; 3. nem veszik figyelembe az elliptikus, a gondolatjeles, a kettőspontos, egyes inverziós szerkezeteket. A fordítási folyamat három részre oszlik: elemzés, átalakítás, szintézis. Ez eljárás folyamánaképp nyerik a nyelvről az adatokat, ami a formális grammatika és a sajátos algoritmus felépítését lehetővé teszi.

A rendszer különleges figyelmet szentel a fordított szövegben az objektív grammatikai nem-egyjelentőség eseteinek. A kísérleti munka egyik fő feladata a "grammatikai fordítás" alapvető elveinek kidolgozása, a kapott fordítások minőségének ellenőrzése széleskörű kísérletek alapján. Távlatos feladat a fordítások minőségének javítása az első időben a gazdaságosság figyelembevétele nélkül. /P.S./

387

681.3.053:659.2

Az információk nyelv értelmi kódolásának egyik módszere. - /Ob odnom metode szmüszloвого kodirovanija dlja informacionnogo jazüka/ - PSENICSNAJA, L.E. - Naucsno-Tehnicseszkaja Informacija, 1966.1.sz.jan. p. 33-35.

773

Az Ukrán Tudományos Akadémia Kibernetikai Intézetében olyan információ-visszakereső rendszer kialakításán dolgoznak, amely a fogalmak meghatározásaiban szereplő információkon alapul, és ez információk között értelmi kapcsolatot kívánnak megállapítani.

A fogalmak értelmi kapcsolatára vonatkozó információt azok definíciói tartalmazzák. Két fogalom definíciójának formális összehasonlítása nem végezhető el, ha ezeket a meghatározásokat nem hozzák közös alapra. Ez lehetővé teszi a fogalmakban lévő információk gépi feldolgozását. Az eljárás a következő: ha több fogalom definíciójáról van szó, minden fogalmat a kiinduló elemi fogalmak végső rendszerén keresztül kell meghatározni, amelyek tartalmát már nem kell tovább feltárni. Az információ-visszakereső rendszer nagy mennyiségű dokumentummal dolgozik, amely valamely adott tudományághoz tartozik. E tudományág számára összeállítják a szakkifejezések szótárát, amely a feldolgozott dokumentumok minden, vagy majdnem minden szavát tartalmazza. Az adott tudományág szótárában szereplő szakkifejezések speciálisak, míg a benne fel nem tüntetett kifejezések nem. Értelmi kódolásra csak a speciális szakkifejezések definíciói kerülnek.

/P.S./

388

681.3.06:007.51

A "veszély" barátta lett. - /The "menace" turned friend/ - LUSTIG, H.A. - Business Automation, 2.k. 6.sz. 1966.jan. p. 42-48.

A számítógép és az ember közötti kapcsolat és viszony igen nagy jelentőségű kérdés, melyet eléggé elhanyagolnak. Számos kutató és műszaki szakember eredményesen tudná használni az elektronikus berendezéseket, de túlságosan idegenkedik tőlük, érthetetlenek és megfoghatatlanok számára. Az Egyesült Államok egyik legnagyobb számítógépgyártó cége, a Rand Co. ezért újszerű kezdeményezésről ad számot: a JOSS rendszer kipróbálásáról. Egyidejűleg 8 kutató használhatta az elektronikus berendezést, oly módon, hogy a megoldandó feladatot közvetlenül angol nyelven, írógép segítségével adta a gép tudtára. A kísérlet lényege az volt, hogy a gép mintegy beszélgetett a szakemberrel, akinek csak minimális programozói ismeretekkel kellett rendelkeznie ahhoz, hogy magának a számítógépnek az "utasításai" írógépen visszaadott válaszai alapján elkészítse és lefuttassa a programot. A gép pl. ilyen kifejezéseket használ: "Tévedett az előbbi lépésben. Csak egész számot lett volna szabad használnia." Vagy: "Több tárolási helyre lenne szükségem az adatok elhelyezésére. Módosítsa a változók számát." A program elkészítése során a szakember bármikor módosíthat elgondolásán, és általában a lehető legközvetlenebb, szinte "baráti" kapcsolatba kerül a géppel. - A kísérlet tapasztalatai szerint a gép által biztosított ilyen lehetőség ugrás-szerű fejlődést jelent az ember és gép viszonyában.

/V.P./

389

681.327.1

Az adatrögzítés lehetőségei és jelentősége. - /Möglichkeiten und Bedeutung der Datenerfassung/ - DIEBALL, H. - Bürotechnik + Organisation, 14.k. 2.sz. 1966.febr. p. 104-116.

774

Az elektronikus számítógépek az adatfeldolgozást és a számítások elvégzését rendkívül gyorsá teszik, - egy művelet elvégzése a másodperc milliárdod, sőt billiomod részét veszi csak igénybe. Ahhoz azonban, hogy a műveleteket bármilyen gép el tudja végezni, az információknak gépi nyelven kell rendelkezésre állniuk. A gépek számára érthető bizonylatok közül a legismertebb a lyukkártya. Ennek információfeldolgozási szempontból igen előnyös változata a speciális elektrográfit ceruzával megjelölt lyukkártya, vagyis az olyan kártya, melyre kézzel jelölhetjük be a kilyukasztandó pozíciókat, s a lyukasztást a gép automatikusan végzi el. Egyes berendezések a mágneses tintával írott számokat közvetlenül elektromos impulzusok sorozatává képesek átalakítani, az IBM 1282, IBM 1418 és 1428 típusu berendezések pedig meghatározott betűtípusok közvetlen olvasására is képesek. Az adatok gépi nyelven történő rögzítése a hagyományos jellegű bizonylat kitöltésével egyidőben is történhet; különösen alkalmasak erre a lyukszalagos író- és számológépek. Könyvtárakban használatos a kölcsönzés- és statisztikai nyilvántartás adatainak oly módon történő rögzítése, mely szerint az olvasó kölcsönzőkártyája lyukkártya vagy mágnesetinta felíratu kártya, amelyről a szükséges adatokat a nyilvántartást végző berendezések közvetlenül "kiolvashatják". /V.P./

390

681.327.8/73/

A számítógéptechnika legújabb eredményei. - /Computer progress/ -
PIERSON, D.R. - Office Methods and Machines, 13.k. 145.sz. 1966.jan.
p. 31-36.

Az elektronikus számítástechnika bevezetésének 5 fázisa van:

1. a manuális műveletek átültetése elektronikus számítógépekre,
2. egyszerű modellekre felépülő kisebb rendszerek kidolgozása,
3. a manuális munka módszereire felépült technika gyökeres átalakítása kifejezetten számítógépes módszerek kidolgozása útján,
4. döntések és a vállalati irányítás megalapozásához szükséges integrált rendszerek kidolgozása és
5. a vezetéshez és tervezéshez szükséges teljes és komplex "történi" rendszer kidolgozása.

Jelenleg a világszínvonal a 4. fázisnál tart, de jelentős lépések történtek már az 5. fázis megvalósítása érdekében is. Igen nagy jelentőségű a Cobolnál hatékonyabbnak mondott ún. PL 1 új nemzetközitudományos-kereskedelmi programozási nyelv, valamint a BEST és CLEO programozási nyelvek kidolgozása. A BEST alkalmazása esetén pl. magát a számítógépet hívják segítségül a program elkészítéséhez. - Hasonlóan nagy jelentőségű a perifériális berendezések és a központi számítógépek telefonvonalon keresztül nagy távolságokat áthidalva történő összekapcsolása ill. az e téren elért új eredmények. Az USA-ban valószínűnek tartják, hogy hamarosan meghaladja majd a teljes telefonforgalom 50 %-át a vonalak ilyen célra történő felhasználása. Egy központi egységre ma már 100 telex géppel is egyidejűleg csatlakozni lehet.

/V.P./

391

772.932

Másfél másodpercenként egy xerox-másolat. - /A xerox copy every 1,5 seconds/ - Office Methods and Machines, 13.k. 150.sz. 1966.jun. p. 462.

A Rank Xerox cég új, 2400-as típusjelzésű gépével egyaránt kielégíteni a vállalatok másolási és sokszorosítási igényeit. A berendezés 10 mp alatt jóminőségű másolatot készít szabadlappos dokumentumokról és könyvekről egyaránt. Sokszorosítóként felhasználva az első másolat után másfél másodpercenként ad ki egy-egy újabb példányt, egy számtárcsán beállított példányszámig. Így egyetlen menetben maximálisan 500 másolat készülhet. - Az új berendezés technikailag jelentősen eltér az eddigi xerox gépektől, bár az alapelv változatlan maradt. A kép átvitele pl. az eredetiről a forgó szelén hengerre egy rezgő tükrök segítségével történik, mely a képet sorokra bontja, mint a televíziós felvételeknél szokás. A papírtovábbítást vákuum alkalmazásával oldották meg. A berendezés forgalombahozatala során a Rank cég eltér eddigi gyakorlatától: a gépet ugyanis eddigi gyakorlatához hasonlóan nem adja el, de bérleti alapösszeget sem határoz meg, hanem másolati példányonként kell az üzemeltetőnek az egy eredetiről készített másolatok növekvő számával csökkenő díjat fizetnie.

/V.P./

392

778.1/73/

Reprográfia és a vizuális segédeszközök. - /Reprographics and visual aids/ - DENTSMAN, H. - Reprographics, 4.k. 3.sz. 1966.ápr. p. 5.

A reprográfia területén egyre gyorsabban fejlődő önálló ággá válik az audio-vizuális oktatás és bemutatások céljait szolgáló reprográfiai munka. Az Egyesült Államokban 1965-ben már több mint 600 millió dollárt fordítottak ilyen célra. A bér munkát végző laboratóriumok azonban még mindig nem tekintik "profiljuknak" az ilyen jellegű munkát, s ezért a vállalatoknak és oktatási intézményeknek maguknak kell a célnak megfelelő speciális laboratóriumokat felállítani. Ennek során nagy gondot kell fordítani arra, hogy milyen vetítési technikát választanak az egyes feladatok megoldása esetén: különleges méretű diapozitívok, diafilm-csikok, közönséges filmcsikok és diaképek mind meghatározott feladat-típusok megoldására alkalmasak. A nagyméretű speciális diaposzítívok ára 4-6 dollár fekete-fehér kép esetén, és 9-10 dollárra is fel nőhet színes képek esetén. Lehetőség van azonban megfelelő képek olcsóbb előállítására is a Thermofax és diazo technika alkalmazása esetén. Részletesen vizsgálja a vonalas ábrákról és a tónusos képekről készülő vetíthető képek előállításának menetét, megjelölve az egyes célokra legalkalmasabb anyagokat is.

/V.P./

A mikrofilm csillapítja az állandóan növekvő papíráradatot,
több milliárd írat megsemmisíthető. - /Mikrofilm bándigt die ständig steigende Papierflut: Milliarden Schriftstücke dürfen jetzt vernichtet werden/ - Reprographie, 6.k. 1.sz. 1966.jan. p. 10.

A Német Szövetségi Köztársaság a világon az első állam, ahol az eredeti dokumentum helyett törvényesen elismerték a mikrofilmet mint egyenértékű bizonyítékot. Ezáltal megsemmisíthetők azok a bizonylatok, melyeket eddig több évig kellett raktározni. 98 %-os helymegtakarítást lehet elérni a mikrofilm alkalmazásával, ami egyben gazdaságosságot is jelent.

A mikrofilmmel foglalkozó ipar ezzel kapcsolatban évi 22 %-os emelkedést vár, úgy hogy 1969-re a termelés túlhaladja az 50 millió márkát. A különféle eljárások az utóbbi években jelentős fejlődésen mentek keresztül.

A különböző intézmények, posta, bankok, hivatalok tekintélyes megtakarításokat érnek el mikrofilmzés révén. 55 km hosszú aktarak-tár 8 szekrényben 12 500 mikrofilmtékercsen elhelyezhető. Több száz millió műszaki rajz készül, melyek raktározása egyenként 80 Pfennig, míg a mikrofilmzés költsége csak ennek tizedrésze.

Ujságok is megrendelhetők mikrofilmen, a Library of Congress Washingtonban vagy a British Museum Londonban már évek óta több mint 1000 különféle ujságot mikrofilmen archivál.

/G.A./

Követelmények egy kiválóbb mikrofilmolvasó berendezéssel szemben. - /Specifications for a superior microtext reading machine/ - Microdoc, 5.k. 1.sz. 1966. p. 6-10.

A 60-as évektől számottevően fejlődtek a mikrofilmtechnikai berendezések - a könyvtárak számára tervezett olvasóberendezések azonban nem tartottak lépést a fejlődéssel. Ennek tulajdonítható, hogy a könyvtárakban ma ellenállást tanúsítanak a mikrofilmmel szemben. Ezt igazolja, hogy még az olyan felsőbb kategóriába tartozó olvasóberendezésnek mint a 3M Filmac 200-R-nek sincs forgatható vetítő feje, változtatható nagyítása és villamos hajtása. Egy kényelmesen használható és sokoldalú berendezésnek ma 12 fő követelményt kell kielégítenie: 1. íróasztal nagyságu helyen el kell férnie; 2. valamennyi kezelőszervét mellő oldalának alján kell elhelyezni; 3. 16 és 35 mm-es film és mikrofilmkártya olvasására egyaránt alkalmasnak kell lennie; 4. állítható, gyorsjáratban 300 m/10 mp sebességű villamos hajtással kell rendelkeznie; 5. 360°-ban forgatható legyen a vetítőfeje; 6. 15-szörös nagyítás esetén a kontraszt 0,75 - 0,8 legyen; 7. az ernyő körüli mezőt meg kell világítani; 8. a maximális nagyítás 44-szeres legyen; 9. a film futását index vetítse ki és a film az előre beállított mezőnél álljon meg; 10. automatikus szárazmácsoló legyen beépítve az olvasóba; 11. a berendezésnek villamosan vezérelt portalanítoja legyen; 12. könnyű kezelhetőségét és szervizét feltétlenül biztosítani kell.

/H.G.A./